

UKM 04/12 Bærekraftig forbruk

”The world has enough for everyone’s need, but not for everyone’s greed» har Mathatma Gandhi sagt. Hvordan skal vi som kirke i ett av verdens rikeste land forholde oss til forbrukerkulturen? Dette gjelder både i forhold til den urettferdige fordeling av byrder og goder vi ser globalt og innad i vårt eget land samt stadig økende klimautfordringer som følge av vårt forbruk i vesten. Hvordan kan vi sammen bidra til endret praksis uten å bli lammet av avmaktspølelse eller dårlig samvittighet? Som allerede skissert i denne ingressen er problemstillinger relatert til forbrukerkulturen også tett sammenvevd med utfordringer knyttet til miljø og rettferd. Til tross for denne viktige sammenhengen, vil dette saksfremlegget først og fremst handle om forbrukerkulturen og om hvordan vi kan bidra til bærekraftig forbruk på mange områder.

Viktige fakta om saken

- I 1987 ble rapporten *Vår felles framtid* utgitt. Dette var Brundtland-kommisjonens sluttrapport, og forandret måten vi tenkte omkring miljøspørsmål. Det var i denne rapporten at begrepet *bærekraftig utvikling* ble brukt for første gang. Hovedpoenget i rapporten var at verdenssamfunnet må sikre at behovene til de som lever i dag blir fylt, uten at det ødelegger for at fremtidige generasjoner skal få oppfylt sine.¹
- Den norske kirke har de siste tiårene i hvert fall fra sentralt hold satt miljø, forbruk og rettferd på dagsorden. Saker om ”Forbruk og rettferd” er behandlet på KM i 1989, 1996, 1998, 2001, 2003, 2007, 2008 og 2012. I 1996 ble også en liturgi for Forbruk og Rettferd vedtatt av KM (vedlegg 2).

Innledning: Forbrukerkulturen sett med markedsstrategens og Bispemøtets øyne

I essayet «Fra gud til forbruk» i Aftenposten (28. juni 2009, se vedlegg 6) beskrives forbrukerkulturen av markedsstrategen Kent Andersen på følgende måte:

Forbrukerkultur «skaper seg selv» fordi den lover noe langt mer håndfast enn abstrakt frelse og tilfeldige bønnesvar. Og løftene kan innfris mye fortere. Ikke tusenvis av år i venting på Frelseren. Ingen «pie in the sky when you die» her. Nei: Tilfredsstillelse her og nå. Rett i hendene. Boxed an bagged. Paid in cash. Forbrukerkulturen gir følelse av velvære og personlig status. Den gir oss individuell frihet. Seksuell egenrådighet. Likestilling. Derfor er appellen så stor. Så stor at forbrukerkultur sprer seg som en ustoppelig brann over hele verden. Vi vil ha den

¹ <http://www.fn.no/Tema/Baerekraftig-utvikling/Baerekraftig-utviklings-historie>. 04.05.12.

Fakta om arbeid med Forbruk, miljø og rettferd i kirkelig sammenheng

Fakta om arbeid med Forbruk, miljø og rettferd i kirkelig sammenheng kom i 1992 med en uttalelse om Bispemøtet kom i 1992 med en uttalelse om ”Forbrukersamfunnet som etisk utfordring”. Uttalelsen ble lest av mange (vedlegg 2). I 2007 ble samarbeidsprosjektet Skaperverk og bærekraft (SoB) bestående av Norges Kristne Råd (NKR), Dnk og Kirkens Nødhjelp (KN) igangsatt som et 10-års prosjekt frem mot reformasjonsjubileet i 2017. Samtlige menigheter oppfordres til å bli Grønne menigheter og samtlige fellesråd til å bli Miljøfyrtårn. Vedtaket fra KM 2012 munnet ut i en fireleddet utfordring der både (1) bispedømmeråd, fellesråd og menigheter, (3) regjeringen, Stortinget og de politiske partier og (4) oss som enkeltmennesker utfordres til en mer bærekraftig praksis i forhold til denne tematikken (vedlegg 1). KM 2012 foretok en midtveisevaluering av SoB som går ut på at til tross for enkelte positive tiltak, er sentrale målsettinger fortsatt ikke innfridd, og at oppslutningen om nødvendige tiltak i Dnk ikke har vært god nok (se vedlegg 1). KM 2012 drøftet også en skisse til ”øvelse på en jordvendt kristen praksis” inspirert av Richard Fosters bok *Veier til glede* (se vedlegg 1). Dette viser at samtalen om kirken og forbrukerkulturen både må foregå på mange forskjellige nivåer samtidig.

ChangeMaker (CM) er

(...) Vi har begynt å «forbruke» mennesker, kjærester, familie, venner og partnere. Et kulturbytte river nemlig med seg alt og alle.

Kent Andersen hevder også at «forbrukerkulturen lærer oss at alt kan byttes og forbedres» og at dette ikke bare gjelder produkter, men også mennesker og relasjoner. Han påstår også at vår relasjon til og vårt bilde av Gud preges av forbrukerkulturen. I følge dette essayet, er det flere som er positive til forbrukerkulturen så lenge den kun gjelder produkter, men som blir mer skeptiske når det dreier seg om mennesker. Samtidig erkjenner tekstforfatteren at disse selv er «på sin åttende seksualpartner, sitt fjerde sett venner og gift for andre gang fordi det forrige forholdet ikke fungerte 'tilfredsstillende'». Avslutningsvis hevder han at vi alle er med på karusellen, og spør: «Så er alt dette en katastrofe?»

Allerede i 1992 ytret Bispemøtet seg kritisk til forbrukerkulturen (vedlegg 2):

Det samfunn vi lever i - dagens forbrukersamfunn - er inne i sin siste fase. Det sprenger jordens bæreevne (...) Forbrukerideologien bryter ned det menneskelige samfunn ved å definere alt i tilknytning til bruk, nytte, påvirkning og konkurranse. Mennesket tilbys en form for flukt fra den krevende og vanskelige del av virkeligheten. Vi påvirkes til å tro at lykken og det gode liv er noe som oppnås gjennom forbruk (...) Vår jord har ikke bærekraft til å tåle den rovdrift på ressurser som vår samfunnsform forutsetter.

Bispemøtet erkjenner at også kirka er en del av «det skjebnefellesskap som forbrukersamfunnet utgjør», og maner til oppbrudd og omvendelse. Med henvisning til respekt for menneskeverdet oppfordrer biskopene både politikere, kirke og enkeltmennesker til en omdreining der vi legger mer vekt på livskvalitet enn levestandard basert på høyt eller økt forbruk. Noe av det denne uttalelsen advarer mot er hvordan forbrukerideologien går til dypet av våre liv fordi vårt forbruk bidrar til å skape vår identitet. Hvordan skal vi som unge i kirka møte forbrukerkulturen, og finnes det skatter skjult i bibeltekstene som kan veilede oss?

Penger og forbruk i et teologisk perspektiv

Mammon og forholdet mellom fattig og rik er et tema som går igjen gjennom hele det bibelske materialet. Som rike kristne i Vesten har vi kanskje søkt å omgå disse bibelversene eller finne "behagelige" tolkninger slik at vi kan leve godt med vår egen status quo. De gammeltestamentlige profeter gikk hardt ut mot dem som utnytter fattige eller som lever dobbeltliv der de er opptatt av gudstjenestens kultiske side samtidig som de ikke bryr seg om den sosiale urettferdighet de står midt oppi. Profeten Amos kaller for eksempel de rike kvinnene i Samaria for Basan-kyr fordi de "undertrykker småkårsfolk og knuser de fattige" (Am 4,1). Han refser deres urettferdige avgiftspolitik og rettssaker. Dermed blir høytidssamlingene og ofrene de bærer frem for Gud en hån mot de fattige (Am 5,10 og 21 ff).

Denne tråden blir også tatt opp av Jesus i Det nye testamente. Hvordan forholder vi oss til hans radikale utfordring til den rike unge mannen: "Gå og selg alt du eier!" (Mark 10,17-27) eller hans uventet harde ord til den rike bonden som bare hadde jobbet hardt og lagret i stadig større låver for kommende tider (Luk 12,13-21)? Ikke ulikt det vi selv lærer opp til. I tillegg var utgangspunktet for at

Ordforklaringer:

Ordforklaringer: a) Det å bruke opp noe.

Forbruk = a) Det å bruke opp noe, r og tjenester, konsum b) Anskaffelse og bruk av varer og tjenester, konsum (Bokmålsordboka).

betegnelse som hyppig brukes til å karakterisere de postindustrielle samfunn i den vestlige del av verden. Økonomien baserer seg på at husholdningene har et høyt forbruk, og en stadig større del av de produktene som forbrukes er underholdnings- og opplevelsesprodukter (I samme verden, Religion og etikk Vg 3).

Bærekraftig (sustainable)

Jesus fortalte denne lignelsen en arvestrid, som har en tendens til å få frem menneskers verste og mest grådige sider. I Jesu programtale i synagogen i Nasaret innleder han med å si: "Herrens Ånd er over meg, for han har salvet meg til å forkynne et godt budskap for fattige" (Luk 4,18). Dersom evangeliet er godt nytt for fattige, hva innebærer det for oss som rik kirke?

Flere bibelske bøker har en del å si om både rikdom, fattigdom og måtehold. I Salme 23 kan vi lese: «Herren er min hyrde. Jeg mangler ingenting», og Ordspråkene anbefaler: "Gjør meg verken fattig eller rik, men la meg få den maten jeg trenger. Ellers kunne jeg bli så mett at jeg fornektet deg og sa 'Hvem er Herren?' eller så fattig at jeg stjal og krenket min Guds navn" (Ordspr 30,8b-9). I Bergprekenen oppfordrer Jesus oss til å først søke Guds rike og hans rettferdighet og til å ikke bekymre oss for morgendagen (Matt 5,33-34), og Paulus har opplevd både overflod og fattigdom (Fil 4,12)

Her i vår norske kontekst har en del forkynnelse nokså ensidig forstått evangeliet som frelse for enkeltindivider i betydningen å komme til himmelen når du dør. Da handler frelse først og fremst om vår sjel og livet etter døden, men ikke i samme grad om hele mennesket som ånd, sjel og kropp og om livet før døden. Tror vi også på et liv før døden? At livet på jorda er mer enn et «venteværelse»? Og hvordan kan dette livet leves i samsvar med Guds handling og vilje for vår verden? I Korsveibevegelsens Veiviserbok kan vi lese: "Den som søker, skal bli funnet, og den som blir funnet av Kristus, blir forenet med ham i kampen for livet i verden." Under veiviseren *Leve enklere* står det bl.a. dette om forbrukerkulturen:

"Vi lever i en tid som lesser oss ned. Våre fotspor på jorden er blitt tunge og store. Vi trækker ned den fattiges åker, tømmer havet og ødelegger jorden. Forbrukerkulturen frir til vår frykt og vår grådighet. Den spiser seg inn i vårt selvbilde med sine lokkedrømmer. Den fyller vår tid med inntrykk, men taper den for nærvær. Vi forføres til å bekjenne at det er det vi eier som gir oss livet. Vi tror på pengene og trøster oss med Gud."

Det er uhyre lett å bli moralistisk og livsfornektende når temaet forbrukerkultur bringes på banen. Asle Finnseth skriver i magasinet STREK:

Kirken glemmer at den største forvandlingskraften ligger i dens egenart – som et fellesskap viet til Gud, den Gud som frelser og forandrer alle oss ambivalente, skrøpelige og pliktdrevne. Her handler det om noe radikalt annerledes: å la seg forvandle og fornye fra bunnen av. Det blir noe annet enn gjentatte appeller om å ta seg sammen.

Afrikanske kristne som kommer til Vesten har uttalt at dyrkelsen av Mammon er så integrert i vår vestlige kultur at vi ikke selv evner å se at det er tilfelle. I hvilken grad tør vi la oss utfordre av våre søsken fra kirker fra Sør og andre med et utenfra-perspektiv? Tør vi å snakke om synd i forbindelse med forbrukerkulturen og disse problemstillingene? Dette berører oss alle, og kan være ubehagelig å ta opp, men er vi ikke likevel tvunget til det om vi ønsker å følge Jesus Kristus som ikke bare forkynte godt nytt for fattige, men som også på dypet identifiserte seg med deres nød og lidelse, like til døden på korset. Kanskje kan vi da få øye på at dette dypest sett handler om etterfølgelse og om å la seg forene med Gud i kampen for livet i verden – for alle mennesker og alt det skapte.

En komplisert tematikk

Det er nødvendig å erkjenne at forbrukerkulturen er en svært komplisert tematikk, som ikke bare

innebærer oss som enkeltpersoner, men også store økonomiske strukturer og verdier. Vestens økonomi er bygd på prinsippet om at vi er forbrukere som skal forbruke, og derfor er det mange som jubler når vårt forbruk når stadig nye høyder. Vi må også erkjenne at vi som bor i Norge nyter godt av en velferdsstat og velferdsgoder som mange andre bare kan drømme om. Velferdsstaten er også avhengig av at statskassen har tilstrekkelig med penger til å kunne fortsette å yte et slikt tilbud. Samtidig har den norske stat et oljefond med svimlende summer, og i den sammenheng handler et bærekraftig forbruk også om hvordan dette oljefondet investerer og bruker sine midler. Hvilke innspill kan UKM komme med til disse problemstillingene både på individ- og strukturnivå? Siste nevnte kan både handle om kirka lokalt, nasjonalt og globalt og vår utfordring til samfunnet. Det er helt nødvendig å arbeide strukturelt med disse spørsmålene, i tillegg til at de angår oss som enkeltmennesker og våre personlige valg i forhold til forbruk, miljø og rettferd.

Samtidig som forbrukerkulturen utfordrer oss, tror vi også på den Gud som skaperguden som har skapt alt og som så at skaperverket opprinnelig var såre godt og som oppfordrer oss til å glede oss over skaperverket. Hvordan kombinere gleden over det estetisk vakre (det være et fjellandskap, et kunstverk, et par sko, en bygning, en bil, et klesplagg eller en iPad) og samtidig oppfordre til et bærekraftig forbruk? Dette vil ikke nødvendigvis si billigst mulig, men bærekraftig forbruk utfordrer bruk-og-kast mentaliteten som gjennomsyrrer mye av forbrukerkulturen.

Utfordringsspørsmål:

- *"The world has enough for everyone's need, but not for everyone's greed". Hva betyr det for oss?*
- *Shopper vi for å skape oss selv, for å bygge en identitet? Shopper vi for å føle oss bedre, trøste oss eller for å vinne tilhørighet til en bestemt gruppe? Hva har vårt forbruk å si for vår identitet?*
- *Kan mitt forbruk gå ut over fellesskap og relasjoner?*
- *Kan jeg være en god kristen selv om jeg shopper?*
- *Hva vil det si å være kirke og kristen i en forbrukerkultur?*
- *Hvilke holdninger og praksis ønsker vi skal prege kristne ungdomsmiljøer i forhold til bærekraftig forbruk?*
- *Hvordan kan vi sammen bidra til endret praksis uten å bli lammet av avmaktfølelse eller dårlig samvittighet?*

Vedlegg

- 1. KM-vedtak 4/12 Skaperverk og Bærekraft
- 2. Bispemøtets uttalelse 1992: Forbrukersamfunnet som etisk utfordring
- 3. «Fra gud til forbruk» (Aftenposten 28. juni 2009).
- 4. Oppfordring om tilslutning til Initiativ for etisk handel (IEH) fra Changemaker

Vedlegg 1 fra KM 4/12:

Skaperverk og bærekraft UTDRAG fra Kirkemøtets vedtak

(hvis du ønsker å lese hele vedtaket: kirken.no/kirkemotet)

Gud, vår skaper, frelser og livgiver

Hele Den norske kirkes engasjement for skaperverk og bærekraft har sitt utspring og henter sin kraft i troen på den treenige Gud: Gud skapte og opprettholder fortsatt all sin skapning. Gud skapte mennesket av jorden, og vårt liv er evd sammen med jordens liv. I Jesus Kristus vil Gud forsonne verden og hele skapningen med seg. Ånden kaller og opplyser oss, og hjelper oss å leve i respekt for skaperverket. Menneskets avhengighet av jorden må avspeiles i hvordan vi ivaretar vårt ansvar som forvaltere av skaperverket. Mennesket er skapt i Guds bilde, og er en del av skaperverket. Vi er kalt til et liv i nestekjærlighet. Bevaring av skaperverket handler om økt livskvalitet for oss alle.

Kirkemøtet er glad for det arbeidet som er utført gjennom samarbeidsprosjektet Skaperverk og Bærekraft, og at samarbeidsrelasjonene mellom Norges Kristne Råd, Kirkens Nødhjelp og Den norske kirke gjennom dette er blitt styrket. (...)

4. Kirkemøtet utfordrer oss som enkeltmennesker:

Kirkemøtet utfordrer oss som enkeltmennesker til å øve oss på en jordvendt kristen praksis, og bevisstgjøre oss på mulighetene i våre egne liv, både som samfunnsborgere, forbrukere og medmennesker. Kirkemøtet har drøftet en skisse til «Øvelse på jordvendt kristen praksis», og ber Kirkerådet å bearbeide dette videre og sende dette ut til menighetene med oppfordring om å bruke dette på tjenlige måter. (Teksten følger under)

Øvelse på en jordvendt kristen praksis:

1. Sett pris på skaperverket:

"Gud så på alt det han hadde gjort, og se, det var svært godt". (1. Mos.1.31)

Lytt til naturens lyder, kjenn dens lukter, føl jorda og gresset, gled deg over naturens farger.

2. Motarbeid alt som vil bidra til å undertrykke andre:

"Gud skapte mennesket i sitt bilde." (1. Mos. 1.27)

Motarbeid alle tilløp til rasisme, utnyttning, diskriminering og fordommer i deg selv og andre ved hele tiden å se andre mennesker som skapt i Guds bilde

3. Stå imot alt som gjør deg avhengig.

"Du skal ikke ha andre guder enn meg." (2. Mos. 20.3)

Kjenn etter om du har gjort deg avhengig av materielle goder som gjør deg avhengig og skader deg selv eller andre.

4. Vær en ansvarlig energiforbruker:

"Himmelen er Herrens himmel, men jorden ga han til menneskene". (Salme 115.16)

Utarbeid et klimaregnskap for familien din og finn ut hvordan du kan kutte energibruk og klimautslipp. Lag en spareplan for å finansiere investeringer i renere energibruk.

5. Kjøp ikke ting for å høyne din egen status:

"Hva vil det gagne et menneske om det vinner hele verden, men taper sin sjel?" (Matt.16.26)

Gransk deg selv om motivet for innkjøp særlig når du skal handle klær, bil, bolig, møbler, feriereiser.

6. Øv deg å nyte ting uten å eie dem:

"Jorden og det som fyller den, verden og de som bor i den, alt hører Herren til." (Salme 24.1)

Øv deg i å dele med andre, nyt og bruk Guds skaperverk ved havet, i skogen og på fjellet, gled deg over offentlige og felles goder som parker, biblioteker, museer, kulturhus og idrettsarenaer.

7. Gi raust til kirkens diakonale arbeid og organisasjoner:

"Denne gangen har dere overflod og kan hjelpe dem som lider nød." (2.Kor.8.14)

Gi raust i ofringer og lag forpliktende giveravtaler med en eller flere av kirkelige eller humanitære organisasjoner for lokal, nasjonal og global diakoni.

8. Vær en ansvarlig samfunnsborger:

"Gud, lær kongen å dømmesom du, han skal la de vergeløse i folket få sin rett". (Salme 72.1+4)

Sett deg inn i hva de politiske partiene mener om Klimarettferdighet, miljø og global fattigdomsbekjempelse og la det få betydning når du skal stemme ved valg. Følg med på hvordan klimaplaner i din kommune følges opp.

9. Delta i frivillig arbeid i kirke og samfunn:

"Alt som er sant og edelt, rett og rent, alt som er verdt å elske og akte, alt som er til glede og alt som fortjener ros, legg vinn på det!" (Fil.4.8)

Gi raut av din tid til frivillig arbeid innenfor diakoni, menighetsarbeid, kulturarrangementer og nabolagsaktiviteter.

10. Øv deg i takknemlighet:

"Velsign Herren, min sjel. Glem ikke alt det gode Gud gjør." (Salme 103.2)

La det bli en daglig praksis å tenke over og takke for noe av det gode du har fått og gitt i løpet av dagen, og øv deg til å tenke at dette er Guds velsignelser til deg.

Inspirert av «Veier til glede» av Richard Foster

Vedlegg 2

Forbrukersamfunnet som etisk utfordring

Uttalelse fra Bispemøtet høsten 1992:

Det samfunn vi lever i - dagens forbrukersamfunn - er inne i sin siste fase. Det sprenger jordens bæreevne.

"Både økonomer og samfunnsplanleggere regner med at den industribaserte og vekstorienterte økonomien i løpet av den kommende generasjon vil ende med en katastrofe for miljøet, dersom den får fortsette å utvikle seg. Verden står derfor nå foran en av sine mest omfattende snuoperasjoner: Den må lære seg å ta vare på sitt naturlige biologiske grunnlag, slik at kommende generasjoner kan nyte godt av det. Da må den forholde seg til varer - og miljø - på en annen måte enn hittil."

Sitatet er hentet fra utredningen "Forbrukersamfunnet som etisk utfordring", lagt fram for Bispemøtet høsten 1992. Vi ønsker å gjøre denne verdifulle utredningen kjent, og vil allerede nå uttale følgende:

1. Til alle tider har varehandel og forbruk preget menneskenes liv. Gode materielle kår gjør livet lettere og mer verdifullt å leve. Men i dag gjennomtrenger markedskrefter og kommersialisering våre liv på langt flere områder enn tidligere. Vår samfunnsform har utviklet seg til en trussel både mot enkeltmennesket og det menneskelige fellesskap. Også kirken er en del av det skjebnefellesskap som forbrukersamfunnet utgjør og er delaktig i ansvaret for dagens situasjon.

Forbrukerideologien bryter ned det menneskelige samfunn ved å definere alt i tilknytning til bruk, nytte, påvirkning og konkurranse. Mennesket tilbys en form for flukt fra den krevende og vanskelige del av virkeligheten. Vi påvirkes til å tro at lykken og det gode liv er noe som oppnås gjennom forbruk. Vår status og identitet som mennesker bestemmes for en stor del av hvordan vi forholder oss til markedets mange varer og tilbud.

Forbrukersamfunnet påvirker altså ikke bare våre innkjøpsvaner. Det griper langt dypere inn i våre liv, fordi det gjør oss mer påvirkelige og avhengige av impulser utenfra. Den som mangler trygghet i seg selv må prøve å finne trygghet andre steder, gjerne gjennom den sikkerhetsskapende magi som utgår fra tingene. Den utvikling vi her ser gjør mennesket ufritt og truer selve menneskeverdet.

2. Samtidig er dagens situasjon en trussel mot våre etterkommere. Vår jord har ikke bærekraft til å tåle den rovdrift på ressurser som vår samfunnsform forutsetter. Verdens ressurser brukes opp og ødelegges, og vi i

vesten er den største bidragsyter til verdens miljøproblemer. På grunn av vårt overforbruk øker den skjeve fordeling mellom den rike og fattige del av verden. Dette er moralsk uakseptabelt, og det er en trussel mot verdensfreden.

3. Disse forhold som vi her har påpekt, er ikke løsebare problemer.

Det handler om en dyptliggende krise som springer ut av hele vår forståelse av virkeligheten. En av våre visesangere ga på en slående måte uttrykk for denne krise med følgende ord: Vi har alt, men det er også alt vi har.

Mange mennesker har i dag en sterk opplevelse av den tomhet og ufrihet som følger med forbrukersamfunnet. Kanskje gjør dette det lettere for oss å forstå hva Jesus mener når han advarer mot å tilbe Mammon og havne i avgudsdyrkelse. Et slikt liv ender i tomhet, virkelighetsflukt og ufrihet. Det ødelegger forholdet til vår neste og den verden vi lever i.

4. I dagens situasjon ligger et kall til oppbrudd for alle mennesker. Vi kalles til å legge mer vekt på livskvalitet enn på levestandard basert på ytre goder. Vi kalles til å ta etisk ansvar for oss selv, våre etterkommere og for medmennesker i den fattige del av verden. Vi kalles til oppbrudd i forhold til et system der penger, ting og påvirkning utenfra bestemmer tilværelsens innhold og mening. Det kan bare skje om mennesket er rotfestet i andre verdier enn dem konsumkulturen tilbyr. Visjonen er et liv som er bestemt av respekt for menneskets verd, omsorg for naturen og for livsgrunnlaget, kjærlighet til livet og trofasthet mot andre mennesker.

5. Som kirke er det vår oppgave å kalle alle mennesker til omvendelse, forsakelse og tro. Også vi som bekjenner Jesu navn kalles til igjen å finne vår indre forankring i Gud og hans nåde, slik at vi kan frigjøres til et liv i nøkternhet og tjeneste for andre. Bare slik kan kirken bli et speilbilde i verden av Guds gode vilje for menneskene og den verden han har skapt. Vi må på nytt lytte til Guds ord, slik det er uttrykt i Romerbrevets 12. kapittel: "La dere ikke lenger prege av den nåværende verden, men la dere forvandle ved at sinnet fornyes så dere kan dømmes om hva som er Guds vilje: det gode, det som er til hans behag, det fullkomne."

6. Bispemøtet vil utfordre til ansvarlig politisk handling. Det kreves mot, innsikt og langsiktig arbeid. Konsekvensene ved de ulike løsninger må gjennomtenkes, ikke minst med tanke på et av vår tids mest nagende problemer, den store arbeidsledigheten.

Det vi som kirke kan bidra med, er å være med - å rette kritisk søkelys mot en utvikling som ikke kan fortsette, - å kalle til ansvarlig handling, - å minne om at det ikke er nødvendig å vente på politiske vedtak. Den enkelte av oss kan på sin måte bidra ved et miljøbevisst forbruk, - å skape grobunn for endringer, slik at alle med politisk ansvar kan fatte de nødvendige beslutninger, også når de er upopulære. Det er ikke til å komme forbi at verdens og vårt eget lands totale forbruk må ned. Dette har vi egentlig visst i mange år. Det eneste som har forandret seg er at grensene for vår handlefrihet er kommet dramatisk mye nærmere. Derfor er det både i vår egen og våre barns interesse at noen nå våger å ta radikale beslutninger.

7. I møte med en situasjon som lett kan fylle oss med pessimisme og apati, må vi holde oppe troen på at det nytter! La oss våge oppbruddet, selv om vi i dag ikke ser løsningene. La oss gjøre det i tro på at Gud vil vise vei. Slik kan vi motvirke oppgittheten, virkelighetsflukten og kynismen som preger samfunnet vårt i dag og som så lett tar oss alle til fange.

Vi lar vår uttalelse munne ut i den bønn som ble bedt i alle landets kirker sist søndag (27. september 1992, og som så sterkt taler nettopp inn i vår situasjon: Vår Gud og Far, vi takker deg for den verden du har skapt og for livet du har gitt oss. Vi ber deg: Hjelp oss å leve i troen på din omsorg, så vi ikke blir oppslukt av bekymringer og jag etter penger, eiendom og andre forgjengelige ting. Lær oss først å søke ditt rike og din rettferdighet, og tillitsfullt legge vår framtid i dine hender, ved din Sønn Jesus Kristus, vår Herre, som med deg og Den Hellige Ånd lever og råder, en sann Gud fra evighet og til evighet.

Bispemøtet, den 29. september 1992

Vedlegg 3

Fra gud til forbruk

Hvorfor føler så mange i den vestlige verden at de har det verre inne i seg, samtidig som vi alle får det bedre rundt oss?

Kronikk av: tekstforfatter og markedsstrateg Kent Andersen **Publisert:** 28.jun. 2009 (00:15)

Historisk kulturskifte.

Analyser av dette paradokset er det nok av, men i dette essayet vil jeg fremme et nytt mulig svar: Kanskje forandringene stikker mye dypere enn vi tror: Kanskje vi står midt oppe i et historisk kulturskifte.

Kulturen vi omgir oss med er premissgiveren for vår identitet fra vi blir født. Mennesket er kultur. Kulturen vi har rundt oss preger og former oss, og gir oss våre verdier, identitet, holdninger og virkelighetsoppfatning. Derfor blir barn i muslimske land muslimer og vestkantbarn blir vestkantvoksne.

Premissgiver for kultur.

For tusen år siden var Åsatu premissgiver for kulturen vår. Menneskene hadde en helt annen identitet, andre verdier og annen virkelighetsoppfatning. Her var ingen syndere, og ingen visste hva det ville si å bli frelst – derfor var det heller ingen grunn til å etterstrebe det. Med Kvittekrist fulgte helt nye skikker, moraloppfatninger, hierarkier, verdisyn – og alt annet som utgjør den komplekse helheten vi kaller kultur.

Overgangen mellom disse kulturformene må utvilsomt ha skapt mye motstand, forvirring, søking etter sannheter og uro. Akkurat som da protestantismen røsket teppet vekk under katolikkene. Og her stiller jeg spørsmålet igjen: Er det mulig vi er inne i en lignende brytningstid? En tid da uro på overflaten er forårsaket av dype forandringer i selve kulturfundamentet vår identitet hviler på? Hvor vi alle står i stadig bredere spagat mellom to kulturer? Hvor det vi lærer som barn, ikke lenger gjelder når vi blir store? Mye taler for det. For en ny bølge er på vei: La oss kalle fenomenet «Forbrukerkultur».

Forbrukerkultur.

Forbrukerkulturen blir gjerne omtalt som en forbigående psykologisk «galskap» som har rammet oss alle, men som til slutt vil bli «avslørt» og bremset opp av fornuft, etikk og nøysomhet (altså verdier fra kristenkultur). Men nøktern observasjon viser at forbrukerkulturen går helt ned i roten av jeget vårt. Jeg vil argumentere for følgende: Forbrukerkultur spiser opp det 1000 år gamle gudekulturfundamentet vårt, og erstatter det med noe helt nytt. Og alle som står i nærheten blir revet med: Enten vi vil eller ikke. Bevisst eller ubevisst – vi er alle rammet.

Egeninteresse.

Kan man virkelig trekke paralleller mellom forbrukerkulturen og andre kulturer som kom dundrende og forandret alt for alltid i sin samtid slik romersk kultur, kristendom og islam gjorde? Ja, hvorfor ikke? Riktignok har ikke forbrukerkulturen noe hjemland, profet, gud eller hær bak seg, men den har definitivt med egeninteresse å gjøre slik all religion også har gjennom søken etter frelse eller opplysning. Ingenting tilsier nemlig at premissgiveren for kultur må være religion. Det har bare vært slik til nå.

Forbrukerkultur «skaper seg selv» fordi den lover noe langt mer håndfast enn abstrakt frelse og tilfeldige bønnesvar. Og løftene kan innfris mye fortere. Ikke tusenvis av år i venting på Frelseren. Ingen «pie in the sky when you die» her. Nei: Tilfredsstillelse her og nå. Rett i hendene. Boxed an bagged. Paid in cash. Forbrukerkulturen gir følelse av velvære og personlig status. Den gir oss individuell frihet. Seksuell egenrådighet. Likestilling. Derfor er appellen så stor. Så stor at forbrukerkultur sprer seg som en ustoppelig brann over hele verden. Vi vil ha den.

Alt kan byttes.

Forbrukerkultur lærer oss at ting vi har kan byttes ut og forbedres. Dette er den nye «kulturelle sangen» som synges i øret vårt fra barnsben av, og erstatter den underbevisste kulturelle sangen om at vi er syndere og må søke frelse og frykte gud. Den som vil ha, skal få. Den som har noe brukt, skal få nytt. Den som mister, skal få erstattet. Den nye kulturen supplerer. Stol på det. Hører du sangen i øret?

Alt dette skulle opprinnelig bare gjelde produkter – men nå smitter fenomenet over på hvordan vi forholder oss til hverandre også. Vi har begynt å «forbruke» mennesker, kjærester, familie, venner og partnere. Venner kommer og går, og knapt noen fordømmer skilsmisser lenger. Et kulturbytte river nemlig med seg alt og alle. Smitteeffekten er så sterk, at selv Gud er smittet!

Fra streng til snill gud.

På bare 50 år har Gud selv blir formet som plastilin fra en streng, dømmende, diskriminerende gud – til en fredselskende, kjærlig, snill gud som har avskaffet helvete, elsker homofile, tredjegangs-nygifte og kvinnelige prester. Gud har blitt en hippie! Omformingen av Gud går så fort at selv ikke teologer blir enige om hva Herren egentlig mener og vil. Euroislam, new age og shoppingreligioner er også et resultat av forbrukerkultur. Ingen og ingenting slipper unna, for regelen består: Mennesket er kultur.

Mange hevder at forbrukersamfunnet er helt OK så lenge det bare omfatter vårt forhold til gjenstander. Men når det gjelder forholdet mennesker står de fast ved den gamle kulturen ennå. Men uten å tenke over det, er disse menneskene også på sin åttende seksualpartner, sitt fjerde sett venner, og er gift for andre gang – fordi det forrige forholdet «fungerte ikke tilfredsstillende». De er like smittet som alle oss andre. I rest my case.

Miste balansen.

Er det dette som går «galt» for oss? Er det derfor vi er så urolige og søkende? Er det derfor så mange religiøse klumper seg sammen i stadig mer fundamentalistiske menigheter for å beskytte gammelkulturen – uten at det hjelper det miste? Er det derfor vi har denne følelsen av å bli dratt i flere retninger? Fordi hele kulturplattformen vår smuldrer under føttene våre, og det gir oss følelsen av å miste tryggheten, identiteten og balansen? Jeg tror det.

Så er alt dette en katastrofe?

Med på karusellen.

Kanskje ikke? En kultur er ikke automatisk «riktigere» eller «bedre» enn andre. Det finnes ikke noen «riktig» måte for mennesker å leve på. Og det er ikke sikkert at endetiden er nær for oss alle, bare fordi endetiden er nær for gammelkulturen. Det som startet med engangs-barberblader har blitt sterkere enn religion og dogmer. Det er kraft! Og ingen med skjulte agendaer står bak: Ingen profeter, ingen herskere, ingen guder, ingen kirker, ingen lærere. Bare oss selv. Takk og pris. Ingen kan heller fortelle hva sluttproduktet av forbrukerkultur blir, for det har aldri eksistert før i menneskets historie. Derfor kan ingen fortelle hvordan vi lever, elsker, omgås eller innretter oss om 100 år. Vi bare gjetter – og vi er alle med på karusellen.

Er det ikke spennende?

Vedlegg 4

Oppfordring om tilslutning til Initiativ for etisk handel (IEH)

Den norske kirke har tidligere vist støtte til arbeidet med mer etikk innenfor handel, og på kirkemøtet i 2000 ble det bla gjort et vedtak der det ble uttrykt støtte og glede for arbeidet med opprettelsen av IEH. Changemaker vil gjerne utfordre Den norske kirke til å ta steget fullt ut og bli medlem av IEH. Dette er viktig både for å kunne sikre at egne innkjøp er produsert på en etisk forsvarlig måte, men også for den symboleffekten det vil ha at Den norske kirke støtter et slikt initiativ.

Bakgrunn:

IEH er et ressurscenter og en pådriver for etisk handel. Formålet er samarbeid for handel som fremmer menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, utvikling og miljø. Kirkens Nødhjelp tok initiativ til å stifte IEH i 2000, sammen med Hovedorganisasjon Virke (tidligere HSH), LO og Coop Norge.

IEHs mål er å styrke medlemmenes arbeid med å fremme anstendige arbeids- og miljøforhold i deres leverandørkjeder samt styrke oppslutningen om etisk handel. De er en medlemsorganisasjon for bedrifter, organisasjoner og offentlige virksomheter.

Changemaker ønsker at UKM skal vedta en uttalelse som oppfordrer Den norske kirke til å tilslutte seg initiativ for etisk handel.

Mer info her: <http://www.etiskhandel.no/>